

**КУЗНЯ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНИХ КАДРІВ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ – ЧЕРКАСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(1960 – початок 2000 рр.)**

Розглянуто період становлення та розвитку одного з наймолодших вищих навчальних закладів Черкащини. Висвітлено найважливіші сторінки історії вишу. Показано шляхи пошуку нових форм і методів навчальної, наукової та виховної роботи. Висвітлено роль ЧДТУ у підготовці інженерно-технічних кадрів регіону.

Ключові слова: Черкаський державний технологічний університет, Черкаський інженерно-технологічний інститут, вуз, Черкаська область, студенти, спеціальності, професорсько-викладацький склад, фахівці.

Коротяєв С. І.,
*Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля,
г. Черкасы, Украина*

**КУЗНИЦА ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКИХ КАДРОВ ЧЕРКАССКОЙ
ОБЛАСТИ – ЧЕРКАССКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
(1960 – начало 2000 гг.)**

Рассмотрено период становления и развития одного из самых молодых вузов Черкасской области. Освещены важные страницы истории вуза. Показаны пути поиска новых форм и методов учебной, научной и воспитательной работы. Освещена роль ЧГТУ в подготовке инженерно-технических кадров региона.

Ключевые слова: Черкасский государственный технологический университет, Черкасский инженерно-технологический институт, вуз, Черкасская область, студенты, специальности, профессорско-преподавательский состав, специалисты.

Sergiy Korotyayev,
*Chornobyl Heroes Academy of Fire Safety,
Cherkasy, Ukraine*

**THE SMITHY OF ENGINEERING STAFF OF CHERKASY REGION – CHERKASY STATE
TECHNOLOGICAL UNIVERSITY (1960 – the beginning of 2000)**

The period of formation and development of one of the youngest higher educational establishments of Cherkasy region is considered. The most important pages of the University history are reported. The ways of searching for new forms and methods of teaching, researching and educational work are shown. The role of Cherkasy State Technological University (ChSTU) is stated.

The history of ChSTU is closely connected with the history of the country as a whole. After achieving independence of Ukraine, the higher educational establishment began looking for a way that would meet the current needs of the Ukrainian state and society, would help them modernize and secure their rightful place in the community of the advanced countries.

Nowadays Cherkasy State Technological University is one of the leading public educational establishments of Ukraine. It provides its national economic sector with specialists in engineering, technological, cybernetic, construction, environmental, financial, economic and linguistic fields. Throughout its history the University is well known as a leading educational establishment of Cherkasy region through its heritage and achievements in teaching and research fields.

Key words: Cherkasy State Technological University, Cherkasy Engineering and Technological Institute, higher educational establishment, Cherkasy region, students, specialities, faculty, professionals.

Черкаському державному технологічному університету виповнилось понад п'ятдесят років. Це – велика історія, позначена нестримним рухом уперед, щоразу – до нових звершень. У неї вкладено працю і здобутки кількох поколінь тих, хто в різні часи працював у цьому вищому навчальному закладі та його очолював, і для кого головною була одна мета – зробити свій вуз одним з кращих і найпрестижніших в Україні.

І це було досягнуто. Сьогодні цей навчальний заклад знань і шанований не тільки у науково-освітньому просторі нашої держави, а й далеко за її межами. Тут прагне вчитися молодь, бо знання і професійна підготовка, надані в Черкаському державному технологічному університеті, стають надійною основою для подальших життєвих перспектив випускників вузу.

Історія ЧДТУ тісно пов'язана з історією країни в цілому. Після досягнення незалежності України вуз, як і всі вищі навчальні заклади, почав шукати власний шлях, який відповідав би сучасним потребам української держави й суспільства, сприяв би їх модернізації і забезпечив гідне місце у співтоваристві передових країн.

Черкаський державний технологічний університет на сьогодні є одним із провідних державних навчальних закладів України, який забезпечує її народногосподарські галузі фахівцями з інженерних, технологічних, кібернетичних, будівельних, екологічних, фінансово-економічних і лінгвістичних спеціальностей. За свою історію вуз добре знайомий як провідний навчальний заклад Черкаського регіону завдяки надбанням і здобуткам на освітянській та науковій нивах.

Вищий навчальний заклад починав свою історію з загальнотехнічного факультету, потім був філіалом двох київських інститутів – інженерно-будівельного та політехнічного. За цей час відбулося активне нарощування наукового потенціалу та навчально-матеріальної бази, що й дозволило у 1991-му році стати самостійним інститутом. І, нарешті, в 2001 році вуз отримав статус університету. А в 2007 році ЧДТУ вже ввійшов у десятку найкращих технічних вузів країни.

А починалась історія цього технічного закладу в далекому 1960 році. Саме тоді було

засновано Черкаський загальнотехнічний факультет [3, с. 122; 6, с. 122] Київського технологічного інституту харчової промисловості. Першим деканом факультету став кандидат технічних наук, доцент Дмитро Дмитрович Лещенко [5, с. 15].

20 травня 1961 року факультет було перетворено на Черкаський загальнотехнічний факультет Київського інженерно-будівельного інституту. У той час на факультеті навчалось близько 500 студентів. У 1963 році відбувся перший випуск, студенти після трирічного терміну навчання переводилися для продовження освіти до інших вищих навчальних закладів України.

У 1969-1970 роках за рахунок підприємств хімічної промисловості обласного центру було споруджено два навчальні корпуси – нинішні корпуси № 2 і № 3. Завдяки цьому загальна площа факультету становила більше 8000 кв. м. У цей період було побудовано й гуртожиток № 1 на 400 місць. Навчання здійснювалося за вечірньою та заочною формами. Разом налічувалося 1200 студентів.

Було створено також денне підготовче відділення. Кількість штатних викладачів зросла до 28. Діяло три кафедри: гуманітарних наук, загальнотехнічних дисциплін і загальнонаукових предметів.

Із 1970 по 1975 рік загальнотехнічний факультет очолював кандидат технічних наук, доцент Георгій Іванович Аліпов [5, с. 16]. У 1976 році керівником факультету було призначено кандидата технічних наук, доцента Миколу Гервасійовича Кайдаша, який до цього працював завідувачем кафедри фізики Уманського педагогічного інституту [5, с. 16].

10 листопада 1977 року факультет перетворено на Черкаський філіал Київського інженерно-будівельного інституту. Було створено будівельний факультет, започатковано спеціальність «Промислове та цивільне будівництво» з вечірньою формою навчання.

1 грудня 1979 року Черкаський філіал Київського інженерно-будівельного інституту було підпорядковано Київському політехнічному інституту [9, с. 55]. Це внесло докорінні зміни в його профіль. Розпочалася підготовка спеціалістів різних галузей народного господарства. Було здійснено

прийом студентів на спеціальності «Технологія машинобудування, металорізальні верстати та інструменти», «Прилади точної механіки», «Механічне обладнання заводів будівельних матеріалів». Таким чином, уперше впроваджено наскрізну підготовку інженерів від першого курсу до останнього із п'яти спеціальностей (включаючи спеціальності «Промислове і цивільне будівництво» та «Технологія неорганічних речовин») [11, с. 12].

Із 1980 по 1987 рік філіал очолював доктор технічних наук, професор Анатолій Костянтинович Поліщук, який багато зробив для подальшого розвитку матеріальної бази навчального закладу. У 1982 році створено вечірній факультет, деканом якого було призначено кандидата технічних наук, доцента М. М. Битька. У 1983 році здано в експлуатацію дев'ятиповерховий навчально лабораторний корпус (нині це корпус № 1) [11, с. 12], завдяки чому збільшилися навчальні площі, поліпшилося технічне оснащення лабораторій, кабінетів. Тоді ж було побудовано й гуртожиток № 2.

У 1983 році відбувся перший випуск інженерів-механіків, розпочато підготовку фахівців за спеціальностями: «Радіотехніка», «Електронно-обчислювальні машини» з вечірньою формою навчання. У 1983 році вперше здійснено набір на денне відділення за спеціальностями: «Технологія машинобудування, металорізальні верстати та інструменти», «Прилади точної механіки», що стало базою для створення механічного факультету. У цьому ж році відбувся перший випуск інженерів за спеціальністю «Технологія неорганічних речовин». У 1985 році у філіалі вже працювало п'ять докторів наук, професорів, 45 кандидатів наук, доцентів. Збільшився і прийом студентів, зокрема на стаціонар – до 125 осіб, на вечірній факультет – до 300 і загальнотехнічний – до 340 осіб. Згодом було відкрито механічний факультет із денною формою навчання, деканом якого став Анатолій Платонович Ткаченко. Станом на 16 березня 1985 року у філіалі налічувалося 2 400 студентів: з них 190 – денної форми навчання, 1 200 – вечірнього факультету, 1 010 – заочного та 75 слухачів підготовчого відділення. На восьми кафедрах працювало 90 викладачів.

Київський політехнічний інститут на той час уже мав великий досвід створення самостійних вищих навчальних закладів, що відокремлювалися від нього і ставали зразковими. Таким чином виникли самостійні інститути в Києві, Вінниці, Дніпропетровську, Одесі та інших містах України. Черкаський філіал КПІ також готувався до такої події.

У квітні 1987 року на загальних зборах колективу філіалу директором було обрано професора Валентина Івановича Бикова [4, с. 202].

Із 1987 по 1991 рік кількість спеціальностей денної форми навчання зросла з 2 до 6, кількість кафедр – з 8 до 16, докторів наук – із 5 до 16, кандидатів наук – із 45 до 55. Реорганізовано структуру філіалу, ліквідовано вечірній факультет, розширено механічний та створено приладобудівний. У цей час започаткував свою роботу факультет по роботі з іноземними студентами, розпочато підготовку на денному відділенні за спеціальностями «Радіотехніка» та «Електронно-обчислювальні машини» [10].

У 1990 році було збудовано навчально-лабораторний корпус № 4, завдяки чому загальна навчальна площа філіалу зросла до 29 000 кв. м. 26 липня 1991 року за клопотанням керівних органів області, Київського політехнічного інституту, Міністерства освіти України Кабінет Міністрів нашої держави прийняв рішення № 109 про створення на базі Черкаського філіалу КПІ Черкаського інженерно-технологічного інституту (ЧІТІ) як самостійного вищого навчального закладу з державною формою власності [7].

За роки свого становлення колектив інституту досягнув значних успіхів, відкрито нові спеціальності, збільшено контингент студентів. До шести денних спеціальностей, що були на час створення інституту, додалося ще дев'ять: фінанси і кредит, облік і аудит, менеджмент організацій, економіка підприємства, обробка матеріалів за спецтехнологіями, екологія, інформаційні управляючі системи та технології, програмне забезпечення автоматизованих систем, металорізальні верстати та системи. У 1991-2000 роках у Черкаському інженерно-технологічному інституті здійснено низку

заходів, які докорінно змінили не лише зміст навчально-виховного та наукового процесів, а й статус вищого навчального закладу. Вони насамперед стосувалися таких важливих питань, як удосконалення стилю й методів роботи апарату управління.

У вересні 1998 року на зборах трудового колективу ректором інституту обрано заслуженого працівника народної освіти, доктора технічних наук, професора Юрія Григоровича Легу [10].

На початку 90-х років у Черкаському інженерно-технологічному інституті налічувалося 9 факультетів, 30 кафедр, підготовка фахівців здійснювалася з 11 напрямів за 17 спеціальностями та 26 спеціалізаціями. До структури інституту було включено Смілянський радіотехнікум, два філіали кафедр, сім навчально-методичних комплексів. Станом на 1 грудня 2000 року тут навчалася 5 450 студентів. Із них 3 371 – на денній формі, 2 079 – заочний. 2 395 студентів навчалися за рахунок бюджету держави, решта – на умовах контракту [4, с. 206].

Навчальний процес забезпечувало 310 викладачів, серед яких 24 доктори наук, професори (з урахуванням сумісництва), 106 кандидатів наук, доцентів. В інституті працювало 15 академіків галузевих академій. Більшість професорсько-викладацького складу мала стаж науково-педагогічної роботи 10 і більше років. 50 відсотків кафедр очолювали доктори наук, професори. На одного викладача припадало 13 студентів. Крім цього, в інституті працювали магістратура та екстернат, де навчалася близько 80 осіб.

Протягом 40-річного існування інститут підготував 9 745 фахівців із вищою освітою, які працюють у різних галузях народного господарства нашої держави. У 1997 році в інституті вперше був здійснений випуск бакалаврів і магістрів за новими навчальними планами.

За період 1994-2000 років подано 121 заявку на винаходи, отримано 118 рішень про видачу патентів та авторських свідоцтв, опубліковано 763 наукові статті у вітчизняних журналах і збірниках наукових праць, 217 – у зарубіжних журналах і збірниках, видано 42 підручники й навчальні посібники, 31 наукову монографію. Результати наукових досліджень експонувалися на 16 виставках.

Із 1993 року колектив науковців ЧТІ плідно співпрацює з колегами Лінчопінського університету (Швеція). У 1996-1999 рр. успішно проводилися спільні науково-дослідницькі роботи з представниками інституту Ерстеда м. Копенгаген (Данія), університетів м. Страсбург (Франція), та м. Констанц (ФРН), у 1998-2000 рр. – з Німеччиною, Ізраїлем, Об'єднаними Арабськими Еміратами тощо [11, с. 15].

Вищий навчальний заклад – це не тільки навчання студентів, а і наукова робота. Вчені проводять дослідження в різних сферах. Широко залучаються до наукової роботи і студенти.

Методичне керівництво науково-технічною творчістю студентів здійснює рада з науково-дослідницької роботи студентів та рада молодих учених. Щорічно в стінах інституту проходять дні студентської науки.

Незважаючи на складне економічне становище в Україні, інституту вдалося зберегти науково-кадровий потенціал.

Відбулися й якісні зміни в інтернаціоналізації наукових пошуків. Викладачі інституту стали брати активнішу участь у міжнародних та національних наукових конференціях і семінарах. За десять років (1991-2001 рр.) вони виступили 232 рази на міжнародних і 820 на національних науково-теоретичних конференціях і семінарах.

Важлива ланка діяльності інституту – підготовка наукових кадрів в аспірантурі та докторантурі. Перший набір в аспірантуру відбувся в 1992 р. Щорічно захищають дисертації 25-30 осіб [4, с. 208]. При інституті діє і факультет перепідготовки фахівців.

У квітні 1998 року інститут отримав ще один гуртожиток на 350 місць.

Велику роль у методичному забезпеченні навчального процесу відіграла науково-методична рада інституту.

Принципово новим напрямом цього структурного підрозділу стала редакційно-видавнича діяльність, яка набула в інституті значного розвитку. Було створено досить потужну власну видавничу базу, формується перспективний план видання навчально-методичної і наукової літератури. Розроблено чітку систему матеріального стимулювання професорсько-викладацького

складу за підготовку підручників, навчальних посібників і навчально-методичної літератури.

У жовтні 2000 року відбулася акредитація інституту. Згідно з рішенням міжгалузевої акредитаційної комісії від 15 грудня 2000 р. та наказом Міністерства освіти і науки України від 25 грудня 2000 р., Черкаський інженерно-технологічний інститут акредитовано за найвищим IV рівнем. Працівники інституту усвідомлювали, що це не лише визнання заслуг, а й здобуття права на більш високе звання – Черкаський державний технологічний університет.

Вже 26 вересня 2001 р. було прийняте розпорядження Кабінету Міністрів України «Про утворення Черкаського державного технологічного університету», яке підписав Прем'єр-міністр України Анатолій Кінах [8; 2, с. 4].

На сучасному етапі університет проводить активну роботу з підготовки для України фахівців різних рівнів кваліфікації – бакалавр, спеціаліст, магістр; перепідготовки спеціалістів, зайнятих у народному господарстві; здійснення фундаментальних наукових і прикладних досліджень у галузі економіки, технічних і природничих дисциплін; підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації – кандидатів і докторів наук.

Усе частіше Черкаський державний технологічний університет називають лідером у підготовці висококваліфікованих спеціалістів, які відповідають світовим рівням і успішно працюють в умовах ринкової економіки, вирішують науково-технічні проблеми. Університет, як ВУЗ вищого класу, визнаний багатьма зарубіжними країнами.

Особливо цінуються його випускники з дипломами механіка, інженера-будівельника, спеціалістів з економіки, фінансів, менеджменту. Працюють в університеті в основному досвідчені доктори і кандидати наук. Майже половина з них до сорока п'яти років.

Інститут перетворився в сучасний багато профільний освітній заклад, акредитований за IV рівнем акредитації в цілому. Заклад, який виріс з загально-технічного факультету Київського інженерно-будівельного інституту, потім – Черкаського інженерно-технологічного інституту, здобув

статус Черкаського державного технологічного університету [10].

Навчальний заклад став впливовим суб'єктом науково-технічного розвитку в центрі України, та відомий своїми досягненнями далеко за її межами, наблизився до міжнародних стандартів.

Завершено перехід на ступеневу систему підготовки фахівців «бакалавр – спеціаліст – магістр». Контингент студентів зріс з 4 800 до 10 000 тисяч. Запроваджена екстернатна форма навчання, система перепідготовки кадрів, діє аспірантура з 12 наукових спеціальностей. За кількістю патентів і винаходів ЧДТУ посідає перше місце в Черкаській області. Кількість аспірантів, захищених кандидатських, докторських дисертацій зросла в 3-6 разів. Вперше в Черкаській області при ЧДТУ створено спеціалізовану Раду по захисту кандидатських дисертацій по трьох спеціальностях.

Вдвічі збільшилася кількість навчальних корпусів. На 247 відсотків зросла середня заробітна плата. Обсяг позабюджетних коштів на утримання і розвиток матеріально-технічної бази університету, забезпечення навчального процесу зріс у 4 рази, що втричі перевищує бюджетне фінансування. На ремонт, розширення навчальних площ щорічно витрачається близько 1,5 млн. грн. проти 200 тис. у 1998 році.

При університеті відкрили автошколу, де за кошти оволодівають навиками водіння автомобіля всі бажаючі. Окрім ремонтної групи, працює ремонтна бригада, яка не тільки виконує внутрішньо-університетські роботи, а й надає послуги населенню. Діє архітектурно-конструкторський центр. На базі університету діють три гуртожитки, і науково-технічна бібліотека, і спортивний комплекс із критим залом, і лікувально-оздоровчий центр, студентський клуб, а також клуб «Студентська сім'я», студентський центр практичної психології, «Інтернет-центр», власний магазин, редакційно-видавничий центр, бази відпочинку «Топольок» на Чорному морі і «Рось» під Черкасами, музеї – «Історія університету» [1, с. 134-144] і «Радіотехніки», спортивні секції і КВК, гуртки художньої самодіяльності, де

чільне місце займає хор «Наддніпряни» та ін. [11, с. 20].

Практично всі студенти університету зайняті цікавими і корисними справами, що є важливими у житті ВУЗу, а також у подальшому житті випускників.

ЧДТУ і в цей нелегкий час живе повнокровним життям, що свідчить про його подальший розквіт і розвиток.

Робота в молодіжному середовищі багато до чого зобов'язує. Необхідно постійно впроваджувати нові прогресивні інтерактивні форми навчання. На початку 2000-х років на 10 факультетах університету навчалось біля 10 тисяч студентів, які із задоволенням осягають комп'ютерні технології в машинобудуванні та високоефективної обробки матеріалів, інформатики та інформаційної безпеки, інженерної та комп'ютерної графіки, дизайну, програмне забезпечення автоматизованих систем та економічну кібернетику, безпеку життєдіяльності, загальну екологію та природокористування, бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту, банківську та страхову справу, іноземні мови та романо-германську філологію. Університет готує фахівців бакалаврів, спеціалістів, магістрів на 43 кафедрах, з яких випускають – 24. Згідно наказу Міністерства освіти і наук України в Черкаський державний технологічний університет включений в експеримент по впровадженню положень Болонської декларації.

Крім цього, професорсько-викладацький склад наполегливо працює над пошуком шляхів подальшого розвитку системи вищої освіти та збільшенню освітніх послуг для задоволення потреб населення не тільки Черкащини, але і регіону. Так університет

має 10 відокремлених підрозділів у містах: Смілі, Золотоноші, Каневі, Кам'янці, Монастирищі, в смт. Стеблів Корсунь-Шевченківського району, Тальному, Шполі, в с. Шевченкове Звенигородського району. В університеті працює аспірантура, яка готує викладачів (10 відсотків від випускників) для свого навчального закладу та інших навчальних закладів [10].

Протягом 50-річного існування навчального закладу підготовлено понад 40 тис. фахівців з вищою освітою, які працюють у різних галузях народного господарства нашої держави. Серед випускників є народні депутати, політичні діячі, багато діячів науки, керівників підприємств, установ, організацій різних форм власності. Все це ще раз підтверджує високий професіоналізм науково-педагогічного складу університету, його відповідальність за глибоку і якісну підготовку і виховання майбутніх фахівців.

Таким чином сьогодні університет є вищий навчальний заклад сучасного типу, дієвий суб'єкт соціально-економічного, науково-духовного розвитку Черкащини і всієї України, центром освіти, науки і культури Шевченкового краю.

Підсумовуючи, можна констатувати, що українська вища школа (на прикладі Черкаського державного технологічного університету) пройшла складний і неоднозначний шлях розвитку і зайняла передові позиції в європейському і світовому освітньому просторі. Якість діяльності, мережа і структура вищих навчальних закладів в Україні дають підстави для впевненості у відтворенні інтелектуального багатства нації і забезпеченні успішності соціально-економічного розвитку Української держави.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бушин М. І. Доторкнутися вічності. – Черкаси : Бізнес-стиль, 2011. – 242 с.
2. Бушин М. І. Учені Черкаського державного технологічного університету. – Черкаси : Бізнес-стиль, 2012. – 544 с.
3. Бушин М. І., Гудачкова Н. В., Лазуренко В. М., Лисенко А. І. Історія Шевченкового краю 1939-2002 рр. Навчальний посібник з історії Черкащини / Під наук. і заг. ред. д.і.н., проф., акад. УАІН М. І. Бушина. – Черкаси: «Відлуння-Плюс», 2003. – 233 с.
4. Бушин М. І., Лазуренко В. М., Машенко І. Ю., Стрижак Є. М. Черкаси: 1954-2004. – Черкаси : Черкаський ЦНТЕІ, 2005. – 448 с.
5. Лега Ю. Г., Бушин М. І. Шляхом до державного університету. – Черкаси : Черкаський ЦНТЕІ, 2003. – 352 с.

6. Історія міст і сіл УРСР. Черкаська область. – К., 1972. – 788 с.
7. Постанова Кабінету Міністрів УРСР «Про створення Черкаського інженерно-технологічного інституту» за № 109 від 26.07.1991 [Електронний ресурс] // Законодавство України [Офіційний сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/109%D0%B0-91-%D0%BF>.
8. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про утворення Черкаського державного технологічного університету» за № 460-р від 26.09.2001 [Електронний ресурс] // Законодавство України [Офіційний сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/460-2001-%D1%80>.
9. Суховершко Г. В. Пора випробувань і надій: Черкаській області – 50 років. – 2-ге вид., доповн. – Черкаси : Видавець Вовчок О.Ю., 2006. – 64 с.
10. Черкаський державний технологічний університет [Електронний ресурс] // Черкаський державний технологічний університет [Офіційний сайт]. – Режим доступу: <http://chdtu.edu.ua/>.
11. Черкаський державний технологічний університет: 50 років. – Черкаси : ЧДТУ, Вид. Чабаненко Ю., 2010. – 292 с.

РЕЦЕНЗЕНТИ: *Stępień Stanisław*, dr; *Тригуб О. П.*, д.і.н., доц.

© Коротяєв С. І., 2013

Дата надходження статті до редколегії 16.09.2013